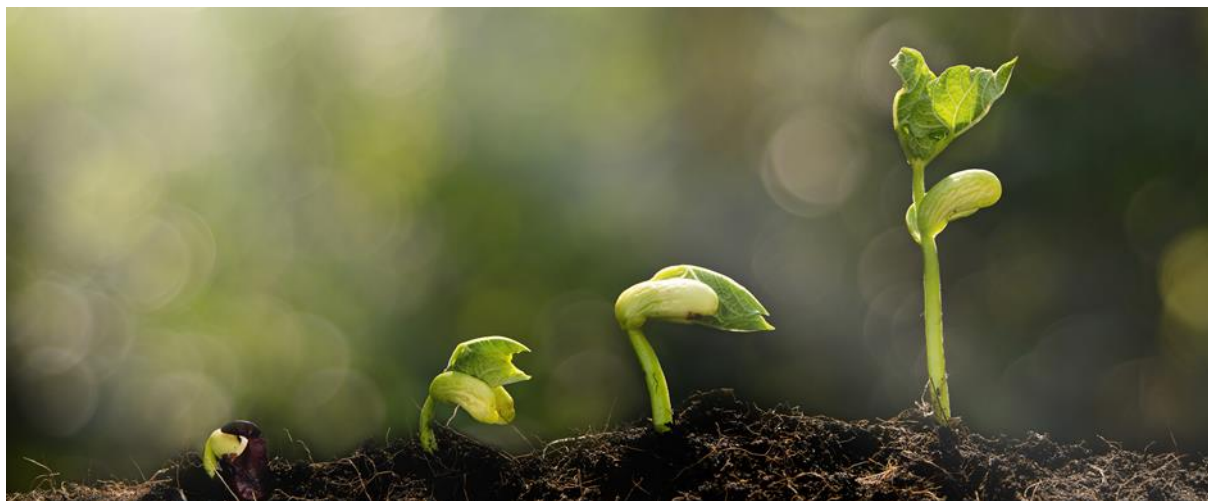

Landbouw- en voedseltransitie

Onderzoek naar de provinciale bijdrage aan landbouw- en voedseltransitie

Aanleiding

De landbouwsector staat voor de uitdaging om naast het zorgen voor een sterke, innovatieve landbouw ook ambitieuze maatschappelijke doelstellingen te halen. De manier van voedsel produceren, distribueren, verwerken en consumeren leidt in toenemende mate tot maatschappelijke discussie, omdat het milieu, de bodem, het klimaat, de omgeving, dierenwelzijn, de gezondheid van mensen en het verdienmodel van agrarische ondernemers onder druk staan. In de landbouwsector ligt de nadruk op kostenverlaging en productieverhoging, die leiden tot schaalvergroting. De omschakeling naar een duurzamere manier van produceren is voor veel boeren en tuinders niet gemakkelijk, omdat veel van hen voor Nederlandse maatstaven lage arbeidsinkomens en een relatief laag rendement op eigen vermogen ontvangen.

De landbouw- en voedseltransitie wordt gestimuleerd door de provincies, Rijksoverheid en Europese Unie. Het is een maatschappelijke opgave die raakt aan meerdere taken van de provincies. In het landelijk gebied komen veel functies samen en wordt er meer en meer verlangd dat de ontwikkeling van de economie en de natuur goed samengaan.

Vraagstelling

Met dit onderzoek wil de Rekenkamer Provinciale Staten van Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland ondersteunen in hun kaderstellende en controlerende rol. De onderstaande centrale vraag is verder uitgewerkt in vier deelvragen, zie hiervoor de [onderzoeksopzet](#).

Centrale onderzoeksvraag

Welke bijdragen leveren de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland aan de landbouw- en voedseltransitie en wat kunnen de provincies van elkaar leren?

Noord-Hollandse landbouw

De landbouw in de provincie Noord-Holland kenmerkt zich door melkveehouderijen, glastuinbouw, akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt, bloembollenteelt en zaadveredeling. Bijna een kwart van de bedrijven in Noord-Holland is een melkveebedrijf. Zeer kenmerkend voor Noord-Holland is de weidegang. In 2021 lag iets meer dan de helft van de Nederlandse bloembollenbedrijven in Noord-Holland, de tulp is daarbij het belangrijkste gewas. Ook van de vollegrondsgroente- en glastuinbouwbedrijven liggen er relatief veel in de provincie. Ongeveer de helft van de glastuinbouw bestaat uit sierteelt, de andere helft is groenteteelt.

3.457 landbouwbedrijven in 2020
(-51% ten opzichte van 2000)

2,3 miljard euro omzet in 2020

3,6% biologische landbouwbedrijven (2021)

22,9% van de bedrijven haalt
meer dan de helft van de omzet uit
verbredingsactiviteiten

Bedrijfshoofd (55 jaar of ouder) met opvolger:
- Melkveebedrijven 62%
- Akkerbouwbedrijven 39%

Hoofdconclusie

Om maatschappelijke doelen voor onder meer stikstof, waterkwaliteit en biodiversiteit te halen zijn veranderingen in het landbouw- en voedselsysteem nodig. Hierbij is het van belang dat er voor agrariërs een verdienmodel blijft. De provincie is binnen het landbouw- en voedselsysteem één van de spelers en kan op verschillende onderdelen invloed uitoefenen en veranderingen teweegbrengen. Hoewel de provincie een landbouw- en voedseltransitie niet zelfstandig kan bewerkstelligen en mede afhankelijk is van andere partijen, kan de provincie wel beter haar eigen rol duiden en meer doen om de provinciale doelen te behalen.

De provincie heeft ervoor gekozen om een beleidsdocument specifiek gericht op de voedseltransitie op te zetten. De transitie van de landbouw is daar een onderdeel van voor zover het voedselproductie betreft. Andere onderdelen van de landbouw, zoals bollenteelt en sierteelt onder glas, worden in andere beleidsprogramma's geadresseerd. Het provinciale beleid heeft aandacht voor de gehele voedselketen en is doordacht en concreet beschreven. Het is echter lastig te zeggen hoe groot de bijdrage van de provincie aan de landbouw- en voedseltransitie is, omdat er beperkt inzicht is in hoe de voorgenomen activiteiten bijdragen aan de transitie. Belangrijkste redenen hiervoor zijn dat het beleid in 2021 is vernieuwd, waardoor de uitvoering van activiteiten nog beperkt is. Daarnaast is de monitoring nog in ontwikkeling en zijn er tot nu toe geen evaluaties uitgevoerd van de werking van het beleid.

Het is wel duidelijk dat er meer nodig is om de provinciale ambities en doelen te realiseren. De provincie geeft onder andere aan dat in 2030 de grondgebonden landbouw natuurinclusief moet zijn, dat de kringlopen op een zo laag mogelijk niveau moeten worden gesloten en dat 25% uit de regio moet worden geconsumeerd. Tegelijkertijd komt de uitvoering nog te weinig van de grond, onder andere omdat activiteiten van het voorgaande beleid tijdens het ontwikkelen van het huidige beleid slechts beperkt zijn doorgezet. Ook is onbekend of het beleid wordt doorgezet na 2024. De vergelijking met andere provincies laat zien dat er meer nodig is aan capaciteit, middelen en activiteiten om een daadwerkelijke transitie te bereiken.

De hoofdconclusie is verder uitgewerkt in vier deelconclusies, zie hiervoor de Bestuurlijke Nota in het [Eindrapport](#).

Aanbevelingen

1. Zorg dat ook voor de onderdelen van landbouw die geen deel uitmaken van de Voedselvisie zoals bollenteelt, intensieve veehouderij en glastuinbouw helder is wat het transitiebeleid inhoudt en hoe dit samenhangt met de Voedselvisie en de daarin gestelde doelen. Bewaak daarbij het geheel van het landbouw- en voedseltransitiebeleid.
2. Maak beter inzichtelijk hoe het beleid voor een duurzaam landbouw- en voedselsysteem samenhangt met aangrenzend beleid, en wat die samenhang betekent. Hierbij gaat het zowel om het eigen provinciaal beleid (bijvoorbeeld het biodiversiteitsbeleid en beleid voor recreatie en toerisme), als om het beleid van andere overheden.
3. Maak in de Jaarstukken beter inzichtelijk welke middelen besteed worden aan de landbouw- en voedseltransitie.
4. Zet in op de verdere uitvoering van de in het beleid voorgenomen instrumenten en start met de monitoring en evaluatie.
5. Zorg – wanneer besloten wordt om het huidige beleid door te zetten – voor voldoende capaciteit en middelen passend bij de gestelde doelen voor de landbouw- en voedseltransitie.
6. Pak de transitie-opgaven ook bij de uitvoering van het beleid in samenhang op en maak in het belang van de landbouw en andere sectoren daarbij inzichtelijk welke keuzes de provincie heeft als het gaat om de functies van gebieden, bespreek de opties met PS en maak vervolgens keuzes. Communiceer op transparante wijze over de gemaakte keuzes.
7. Geef aan wat je als provincie nodig hebt van andere partijen zoals het Rijk en ketenpartners.
8. Inventariseer welke regelgeving de landbouw- en voedseltransitie in de weg zit en overweeg vervolgens om de regelgeving aan te passen indien het om provinciale regels gaat. Indien het niet om provinciale regelgeving gaat, overweeg dan om in gesprek te gaan met de betreffende medeoverheid. Deel de uitkomst van de overwegingen met PS.

De aanbevelingen worden nader toegelicht in de Bestuurlijke Nota in het [Eindrapport](#).

Meer informatie

Dit onderzoek heeft geresulteerd in het rapport *Landbouw- en voedseltransitie* en vindt u op onze website www.randstedelijke-rekenkamer.nl. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot Ans Hoenderdos, info@randstedelijke-rekenkamer.nl tel. 020 58 18 585.